

Z historie školství a pedagogiky

Praha pedagogická

Chrudoš Vorlíček

Abstrakt: Ve stati se připomíná dvacet pamětních desek obsahujících údaje o vzniku a vývoji pražských škol a o osobnostech, které v nich vyučovaly. Motivace studentů k tomu, aby se seznámili s místy, kde působili jejich předchůdci v učitelské profesi, může pozitivně ovlivnit jejich vztah k učitelství.

Klíčová slova: pamětní desky o vývoji pražských škol, konkrétnost ve studiu vývoje školství

Abstract: In this article twenty memorial tablets containing information about the origin and the development of some Prague schools are mentioned motivation of students to visit these places where their predecessors were engaged would positively influence their relationship to their chosen profession.

Součástí přípravy budoucích učitelů je studium dějin školství a pedagogiky. Seznámení s vývojem výchovy a vzdělávání má studenty vést k pochopení problémů jejich budoucí profese a má pozitivně ovlivnit jejich vztah k učitelství. Při zkouškách studenti prokazují, že se více nebo méně seznámili se stanovenými myšlenkami pedagogických teoretiků i praktiků minulosti, s činností pedagogických institucí atd. Výzkumy chápání významu studijních předmětů učitelského vzdělání však naznačují, že studenti poznání historie oblasti, které se hodlají profesionálně věnovat, nepovažují za dostatečně potřebné.

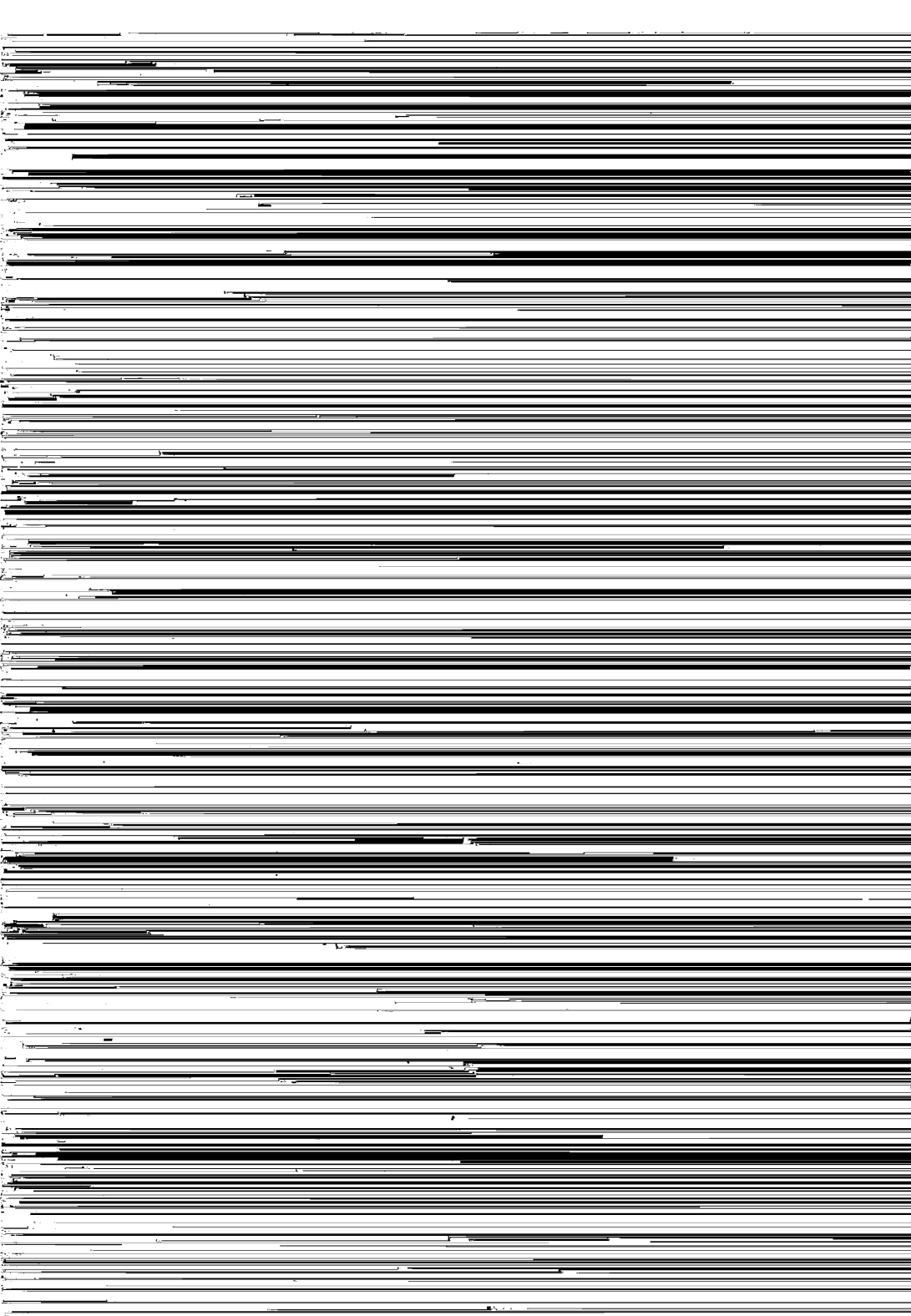
Na mnohých místech v Praze i v dalších městech České republiky jsou umístěny *pamětní desky připomínající významné události, které se v dané lokalitě staly*. Tyto desky, upozorňující na životní data a díla spisovatelů a dalších umělců, jsou uváděny v průvodcích Prahou, pojednává se o nich

i ve speciálních publikacích. Školství a výchově taková pozornost dosud věnována nebyla. V blízkosti Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze 1, ulice M. D. Rettigové 4, je několik míst, jež měla značný význam ve vývoji vzdělávání. Jiná významná místa pro historii školství jsou v dalších městských částech Prahy. Příležitostnými dotazy u studentů a absolventů Pedagogické fakulty UK jsme zjistili, že někteří o těchto místech ve výuce na fakultě byli informováni, ale nevědí, kde se nacházejí. Výsledky těchto zjištění nelze zevšeobecnovat. Naznačují však, že v některých případech není výuka dějin školství a pedagogiky dostatečně spojována s okolím fakulty.

V tomto příspěvku chceme upozornit na *pamětní desky připomínající významné události pražského školství*. Z hlediska obsahového uvádějí údaje o vzniku, popř. i o vývoji dané instituce, údaje o osobnostech, které na škole vyučovaly nebo studovaly. V několika případech jsou věnovány památce učitelů a žáků, kteří zahynuli za druhé světové války.

1. Pamětní desky označující působiště vzdělávacích institucí

Na budově v Praze 1-Staré Město, čp. 541, Železná 9 je umístěna deska s nadpisem *Karolinum* s tímto textem: *Hlavní budova Karlovy univerzity, založené r. 1318. na níž misionil také mistr Jan Hus. Původně dům měšťana*

Krásnohorské první dívčí gymnázium ve střední Evropě. Je zde datum: *Minerva 1960.*¹

Na budově v *Praze 2-Vyšehrad, čp. 13, V pevnosti 4*, se na pamětní desce uvádí: *V tomto domě 1. dubna 1913 založil profesor MUDr. Rudolf Jedlička první český ústav pro tělesně postižené děti.*

Na pamětní desce na budově Francouzského lycea v *Praze 5-Smíchov čp. 304, Drtinova 7*, je francouzský text, v němž se v českém překladu praví: *Při příležitosti své státní návštěvy v České republice položil prezident Francouzské republiky pan Jacques Chirac 3. dubna 1997 základní kámen Francouzského lycea v Praze.*

2. Pamětní desky připomínající učitelské působení některých osobností

Ve vestibulu školy v *Praze 2-Vyšehrad čp. 130, Na Děkanec 2* je umístěna deska s nápisem: *Jan Svoboda, první učitel opatrovny Na Hrádku v Čechách, zrozen léta Páně 1803 prvního října, zemřel léta 1844 na den Svatého Václava.*

Toto umístění není původní. Pamětní deska sem byla přenesena po zbourání školy v nedaleké dnešní ulici Na Hrádku, na níž J. Svoboda vyučoval. (Lašfovka, Ledvinka a kol., 2000)

Pamětní deska na budově nynější Československé obchodní akademie dr. Edvarda Beneše v *Praze 2-Nové Město, čp. 1780, Resslova 8*, oznamuje, že *Josef Václav Sládek, básník a překladatel, učil na této škole v letech 1872 až 1900.*

Deska na základní škole a gymnáziu v *Praze 1-Nové Město, čp. 1120, Truhlářská 22* obsahuje sdělení, že *v této škole působil jako středoškolský profesor Jiří St. Guth Jarkovský *23. 1. 1861 †8. 1. 1943, zakladatel a předseda Českého olympijského výboru a spolupracovník P. F. Coubertina.*

Na školní budově v *Praze 2-Vinohrady, čp. 920, Šumavská 37*, se na pamětní desce píše: *„Já vždycky s lidem.“ Památce spisovatele Karla Václava Raise.* Na desce je podobizna K. V. Raise.

Na pamětní desce na budově nynějšího gymnázia v *Praze 3-Žižkov čp. 900, Sladkovského náměstí 8*, čteme: *Zde působil v letech 1901–1914 zakladatel českého skautingu profesor A. B. Svojsík.*

Roku 1911 začal s žáky reálky utvářet skautskou výchovou základy junáctví.

Na desce je podobizna A. B. Svojsíka a skautský znak.

Ve vestibulu Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v *Praze 2-Nové Město, čp. 1594, Viničná 7* je pamětní deska s textem:

¹Na činnost Elišky Krásnohorské a členek výboru Minervy při zakládání školy vzpomíná Alice Masaryková v knize *Dětství a mládí*. Praha: Ústav T. G. Masaryka, 1994.

V letech 1911–1912 působil v této budově jako univerzitní profesor Albert Einstein (1879–1955).

Na desce je z profilu vyobrazen Albert Einstein. V budově sídlila v uvedeném období Německá Karlo-Ferdinandova univerzita.

Na budově základní školy v *Praze 5-Košíře, čp. 139, Nepomucká 1* je pamětní deska, na níž je následující nápis:

Sláva Horník 1907-1940.

Učitel, který se věnoval za první republiky práci v organizacích proletářských dětí, zejména v oddílech Rudých průkopníků. Za okupace byl za svou činnost v Komunistické straně Československa popraven.

MV a ÚV odborového svazu zaměstnanců školství, vědy, umění a tisku.

Na desce je podobizna Slávy Horníka.

3. Pamětní desky připomínající učitele, žáky a další osoby, které zahynuly za druhé světové války

V nynější základní škole v *Praze 3-Žižkov, čp. 1700, Nad Ohradou 25* je na chodbě v prvním patře pamětní deska:

Padli, abychom žili.

Miloslav Skořepa, okresní školní inspektor, narozen 24. 2. 1895, popraven 15. 6. 1942

Hana Svobodová, žákyň IV. ročníku 6. měšťanské školy dívčí v Praze XI, narozena 19. 2. 1930, zastřelena v revoluci 5. května 1945

Na základní škole v *Praze 10-Vršovice, čp. 411, Estonská 1* je na zdi v Kodaňské ulici tato pamětní deska:

Za svobodu vlasti a národa obětoval svůj život 17. června 1942 řídicí učitel 5. obecné chlapecké školy v Praze-Vršovcích, starosta sokolské župy Krušnohorské – Kukaňovy – Jan Zelenka-Hajský, člen organizace domácího odboje „Jindra“, vedoucí spolupracovník skupiny parašutistů, která vykonala spravedlivou odvetu na krvavém Heydrichovi. Obětoval sebe – aby druhé chránil.

S ním položila v oběť život i jeho manželka a syn.

Nezapomeneme!

Červen 1946

Pamětní deska na budově základní umělecké školy v *Praze 1-Nové Město, čp. 1276, Biskupská 12* připomíná:

V době nacistické okupace bylo zde reálné gymnázium Atheneum. V boji proti fašismu položili život za svobodu národa a jeho šťastnou budoucnost... (následují jména osmi mužů).

4. Závěrečné poznámky

V předcházejícím textu jsme upozornili na dvacet pamětních desek věnovaných událostem pražského školství. Tento seznam by asi bylo možno doplnit

o další desky, které jsme nestačili zaznamenat. Umístění pamětních desek bylo zpravidla výsledkem úsilí pracovníků, popř. i organizací, kteří takto chtěli upozornit učitelstvo i širší veřejnost na určité skutečnosti. Ve většině případů však data o této činnosti nejsou uvedena. Ponecháváme stranou několik faktických nepřesností na deskách některých škol. Deska na vinohradské škole v Šumavské ulici je výslovně věnována památce Karla Václava Raise jako spisovatele, ačkoli budova, na níž je umístěna, je spjata především s jeho činností učitele a ředitele této školy. Mezi místy označenými pamětními deskami nenajdeme v historii českého školství tak významnou instituci, jako byla Budeč.

Je možno předpokládat, že motivace studentů k tomu, aby se seznámili s místy, kde působili jejich předchůdci v učitelské profesi, aby tato místa navštívili a uvědomili si přínos těchto institucí pro vývoj školství, by přispělo k dosažení naznačených cílů studia. Jde sice o dílčí otázku, avšak o realizaci základní pedagogické a didaktické zásady, tj. konkrétnosti výuky, využívání regionálních prvků.

Literatura

- LAŠŤOVKA, M., LEDVINKA, V., a kol. *Pražský uličník. Encyklopedie názvů pražských veřejných prostranství*. 2. díl (O–Ž). Praha: Libri 1998, s. 229.
- MASARYKOVÁ, A. *Dětství a mládí*. Praha: Ústav T. G. Masaryka, 1994.
- WITTLICHOVÁ, L. Sto let Strakovy akademie. *Dějiny a současnost*, 1997, roč. 19, č. 2, s. 33–37.

VORLÍČEK, CH. Praha pedagogická. *Pedagogická orientace* 2003, č. 2, s. 104 až 109. ISSN 1211-4669.

Adresa autora: Doc. PaedDr. Chrudoš Vorlíček, CSc., Na Petřinách 51, 162 00 Praha 6